

NARODNI PARKI TAJSKE

Barbara Barič

UDK 712.23(593)

NARODNI PARKI TAJSKE

Barbara Barič, Zdraviliška cesta 27, 3272 Rimske Toplice, Slovenija

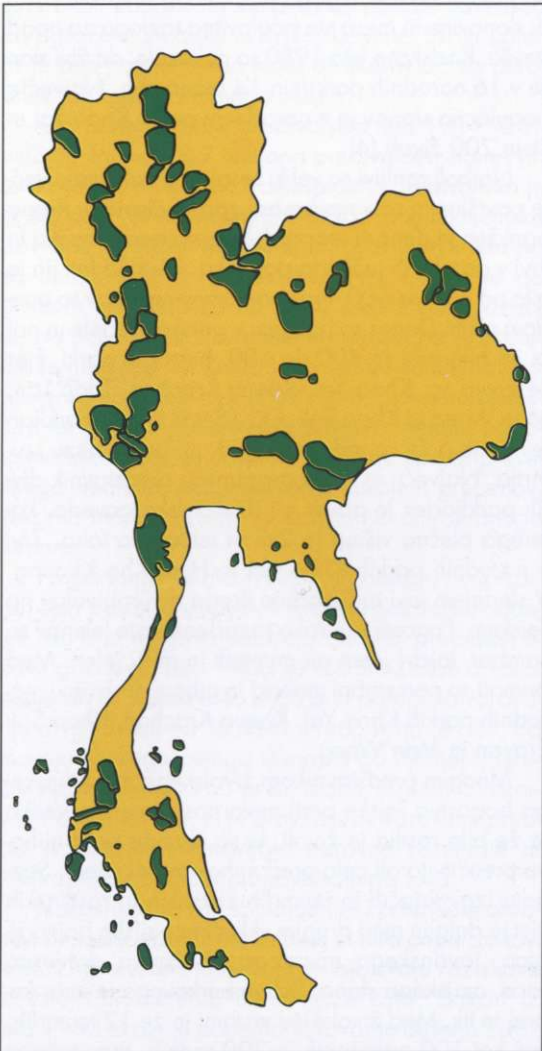
UDC712.23(593)

NATIONAL PARKS OF THAILAND

Barbara Barič, Zdraviliška cesta 27, 3272 Rimske Toplice, Slovenia

Članek je povzetek obsežnejše naloge, v kateri je natančnejši opis nastajanja narodnih parkov na Tajskem ter njihova vloga pri ohranjanju prvobitne narave.

The article is a summary of an extensive research project which comprehends a detailed description of the establishment of National Parks in Thailand and their importance in preserving intact nature.

Slika 1: Razporeditev narodnih parkov na Tajskem.

»Nekoč je imela narava svoje življenje in svoje ga duha. Drevesa, nebo in reke so bili živeči duhovi. Danes nas zanima samo, kako nam bodo služili.« Paisal Wisalo, duhovnik (4).

Biogeografija je veda o geografski razporeditvi živih bitij. Vključuje fitogeografijo, ki preučuje razporeditev rastlin, in zoogeografijo, ki preučuje razporeditev živali (5). Glede na značilno rastlinstvo in živalstvo je kopno razdeljeno na celine ali skupine celin. Najbolj znan sistem členitve živalstva (favne) temelji na delitvi, ki sta jo opravila P. L. Sclater in A. R. Wallace. P. L. Sclater je bil znamenit ornitolog iz 16. stoletja. Svet je razdelil na šest favnističnih območij, vsako območje pa je označevala določena skupina ptičev. A. R. Wallace je odkril, da lahko v Sclaterjevo shemo brez večjih zadržkov uvrstimo tudi številne druge živali. Vseh šest izvirmih regij velja še danes. Včasih je dodana še sedma, Antarktika, ki v Sclaterjevih časih še ni bila znana.

Kaže, da večina živalskih skupin izvira iz tople Artogeje. Od tam so se širile proti obrobni regiji južne Afrike, Avstralije in obeh Amerik. To še posebej velja za sesalce, ki so se verjetno širili v valovih. Vsak val je pomenil nov evolucijski korak in je do neke mere izpodrinil prejšnjega (6). Tajsko živalstvo in rastlinstvo pripadata orientalski regiji.

W. Brockelman ugotavlja, da je ob 6 % svetovno znanih rastlinskih vrst, ki so jih odkrili na Tajskem, še 10 % vseh vrst rib, 10 % ptic, 5 % plazilcev in 3 % dvoživk. Na hektarju deževnega gozda lahko uspeva približno 200 različnih drevesnih vrst, medtem ko v mešanih gozdovih zmernotopljen območij rase na hektar največ do 25 različnih vrst dreves. V tropskem deževnem gozdu lahko na 100 km² površine živi do 400 različnih vrst ptic, 125 vrst sesalcev, 150 vrst dvoživk in plazilcev ter vsaj 150 vrst dnevnih in nočnih metuljev. Naseljen je vsak kotichek in zasedena

Slika 2: Udomačeni azijski sloni. (Foto: B. Barič.)

je vsaka ekološka niša, od podrhtih in trohnečih debel na gozdnih tleh do najvišjih vej drevesnih krošenj. Najbujnejše in najbolj pestro je življenje v drevesnih krošnjah, kjer drevesa razprostirajo veje, liste in cvetove ter poskušajo ujeti čimveč sončne svetlobe. V krošnjah živče živali so odlično prilagojene na življenje med vejami in nekatere med njimi nikoli ne stopijo na tla (2). Do leta 1994 je bilo na Tajskem registriranih 928 vrst ptic. Bogastvo je posledica geografskega položaja Tajske, ki je pomembno območje zimovanja ptic iz severne Evrazije.

Za tropske deževne gozdove je značilna izrazita višinska slojevitost. Najvišja drevesa so razmeroma redka in štrlijo visoko nad ostalim pragozdom. Pod njihovimi vrhovi so druga drevesa, katerih krošnje se stiskajo v tesen listnat baldahin, kjer je največji del rastlinskih listov ter cvetov in plodov. V tem višinskem delu pragozda poteka najintenzivnejša fotosinteza, zato je v njem največ hrane in zato ga tudi najpogosteje naseljujejo živali. Korenine deževnega

gozda le redko prodrejo v tla globlje od 45 cm, saj so vse rudninske snovi samo v površinskih slojih prsti, kjer je vedno tudi dovolj vode. Drevesna debela imajo oporo v posebnih opornih koreninah ali opornih rebrih, ki lahko segajo od tal do 5 m visoko in podpirajo spodnje dele debela (3).

Na svetu živi prek 4000 vrst sesalcev, samo na Tajskem pa 282 vrst. Tu med drugim živi 92 vrst netopirjev, 70 vrst glodavcev, 36 vrst zveri, 18 vrst koptarjev in 13 vrst prvakov. Simbol Tajske in jugovzhodne Azije je slon, ki ga opisujejo v številnih legendah in je simbol kraljevosti. Tako kot tiger je nekoč živel po celotni deželi. Izguba habitata in divji lov zaradi slonovine in mesa sta poglavitna razloga za upad števila. Raziskave leta 1980 so pokazale, da živi slon še v 16 narodnih parkih in 14 rezervatih. Največja populacija slonov je v narodnem parku Khao Yai in šteje 200 živali (4).

Najbolj ranljivi so veliki sesalci, ki zahtevajo večje površine in so v nevarnosti zaradi človeka. Resno ogrožen je dimasti leopard, ki je najlepša mačka in živi v gozdovih južnega polotoka. Pred 15 leti jih je bilo od 400 do 500. Prvotna domovina tigrov so gozdovi nižin. Danes so izrinjeni v gorske predele in naj bi jih bilo vsaj še 400 do 600. Narodni parki, kjer še živijo so: Khao Yai, Kaeng Krachan, Thap Lan, Mae Wong in Khao Sok. Od 18 vrst tajskih parkljarjev jih je 6 že izumrlo, mnogi drugi pa so blizu izumrtja. Največji in najpomembnejši predstavnik divjih parkljarjev je gaver ali džungelsko govedo, katerega plečna višina je 2 m in tehta eno tono. Živi v narodnih parkih Khao Yai in Huai Kha Khaeng. V slednjem živi tudi zadnja čreda divjih bivolov na Tajskem. Pogoste in široko razpršene vrste jelenov so sambar, lajavi jelen ali muntjak in mišji jelen. Med primati so pomembni makaki in giboni, ki živijo v narodnih parkih Khao Yai, Kaeng Krachan, Khao Sok Eravan in Mae Wong.

Mnogim predstavnikom živalskega in rastlinskega bogastva Tajske preti nevarnost izumrtja. Veliko je že bilo rastlin in živali, ki so izumrle pred njihovo preučitvijo ali celo pred njihovim odkritjem. Seznam izginjajočih in izumrlih živalskih in rastlinskih vrst je dolg in med drugim vključuje azijsko bojno ribico, javanskega nosoroga, žvižgavo drevesno raco, azijskega slona, Schomburkovega jelena, kuprej in tik. Med živalskimi vrstami je že 12 izumrlih, več kot 100 ogroženih in 200 redkih. Prav tako je izumrlo veliko endemičnih rastlinskih vrt, okoli 100 je ogroženih in prek 1000 redkih.

Gostota prebivalstva v Aziji rase iz leta v leto in z njo tudi problemi povezani z okoljem in njegovo zaščito. V okviru posameznih držav so bili podpisani sporazumi, s katerimi se podpisnice obvezujejo, da bodo naredile vse, kar je v njihovi moči, za ohranitev ter izboljšanje trenutnega stanja v okolju (1).

Prvi narodni park na Tajskem, Khao Yai, so ustanovili leta 1961. Že v 13. stoletju je kralj Ramkhamhaeng izdal odlok o »Rezervatu za kraljevi počitek«. Njegovo kraljestvo Sukhothai je bilo namenjeno in primerno urejeno za ujete divje slone, ki so bili v veliko pomoč v gospodarstvu in vojski. Majhne površine okoli budističnih templjev so postale zavetišča za ogrožene živalske in rastlinske vrste. Skozi stoletja je bilo nato storjeno malo ali skoraj nič za ohranitev tajskega naravnega okolja.

Ob prvem popisu prebivalstva leta 1911 je živelo na Tajskem 8,2 milijona prebivalcev, danes jih je skoraj 60 milijonov. Do eksplozije prebivalstva je prišlo po 2. svetovni vojni. Da bi pridobili kmetijske površine so začeli močno krčiti gozdove, s tem pa so uničili tudi prvobitno živalstvo. Danes je po uradnih podatkih 25 do 28 % dežele pod gozdovi, po ocenah okoljevarstvenih skupin pa je odstotek še nižji (20 %). Razlogi za sečnjo so bili naslednji: gradnja jezov, cest in ostale moderne infrastrukture ter širjenje poljedelskih površin. Nekdaj bogato morsko okolje je doživelo uničenje zaradi prevelikega ribolova, razstreljevanja koralnih grebenov, sekanja mangrovskega gozda in nekontroliranega turizma.

Propadanje naravnih virov ni potekalo neopaženo. Leta 1896 so ustanovili Kraljevi gozdarski oddelek, da bi z njegovo pomočjo ohranili predvsem tikove gozdove. Leta 1900 so izdali »Zakon o varovanju divjih slonov«. To je bil prvi predpis o varovanju divjih živali na Tajskem. Predpisano je bilo, da morajo vsakega petega slona, ki ga ujamejo, izročiti vladi. V letu 1960 je bil izdan »Zakon o rezervatih divjih živali«, ki je pravzaprav varovalni predpis, s katerim ustanavljajo naravne rezervate in znotraj njih območja prepovedanega lova.

Naravni rezervati so namenjeni predvsem ohranitvi biološke raznolikosti države in niso odprti za javnost. Znanstveniki lahko opravljajo svoje raziskave le znotraj omejenih delov rezervata. Zakon iz leta 1960 ukazuje popolno varovanje devetih živalskih vrst: divjega vodnega bivola, sumatranskega nosoroga, javanskega nosoroga, kupreja, lirastega jelena, svinjskega jelena, Schomburkovega jelena, se-

rava in gorala. Za ostale vrste je določeno omejeno trgovanje in lov.

Leta 1961 je bil izdan »Akt o narodnih parkih«. Med letoma 1961 in 1972 so ustanovili 5 narodnih parkov, leta 1994 pa je bilo na Tajskem že 77 narodnih parkov, 35 naravnih rezervatov, 46 območij s prepovedanim lovom, 35 gozdnih parkov ter več drugih varovanih območij, ki skupaj obsegajo 65.834 km² ali 12,8 % države. Ozemlje, ki ga razglasijo za narodni park, mora biti naravno zanimivo in ne sme biti v zasebni lasti ali v lasti politične stranke (4).

Največji narodni park Tajske je Kaeng Krachan, a je kljub temu še vedno slabo poznan. Leži v provincah Phetchaburi in Prachab Khiri Khan ter meji na divje in redko poseljene obmejne predele Mjanmara. Obsega površino 2920 km². Ustanovljen je bil leta 1981 po obisku kralja Bhumipola Adulyadeja,

Slika 3: Jezero Kaeng Krachan v istoimenskem narodnem parku ima 46,5 km² površine in 710 milijonov m³ vode, ki se uporablja predvsem za namakanje in pridobivanje električne energije. (Foto: B. Barič.)

Slika 4: Na sliki so opice makaki. Ločimo javanskega makaka, ki živi ob obalah, in lapundra ali svinjskega makaka, ki živi v notranjosti in ga zaradi hitre učljivosti pogosto udomačujejo. (Foto: B. Barič.)

ki je zahteval varovanje vodnih površin. Na območju parka živi ljudstvo Karen, katerega divji lovci in kmetovalci so posegali v gozdne površine parka, zato jih je Kraljevi oddelek za gozdarstvo jih skušal preseliti.

Ob tajsko-mjanmarski meji se dviga gorovje Tennasserim. Obilni potoki in reke z gorovja so vodni vir za zbiralnik vode Kaeng Krachan, ki služi kmetovalcem v nižinah na vzhodu. Akumulacijsko jezero so zgradili pred tridesetimi leti. Obsega 46,5 km² površine in zajema 710 milijonov m³ vode, ki je v glavnem namenjena namakanju in v manjši meri pridobivanju električne energije.

Velik del parka do nadmorske višine 1000 m pokriva tropski širokolistni zimzeleni gozd. Mešani listopadni gozd in obvodno grmičevje raseta na vzhodnih robovih parka. Na nadmorski višini 1000 m rase polgorski širokolistni zimzeleni gozd.

Povprečna letna količina padavin znaša v provinci Phetchaburi okoli 1000 mm. Najbolj namočen del leta je čas od junija do septembra, ko pade 90 % vseh padavin. Povprečna letna temperatura je 28 °C in niha od 25 °C v decembru in januarju do 30 °C med marcem in julijem. Park je dom vsaj 40 vrstam sesalcev in več kot 250 vrstam ptic. Najpogostejše živali so giboni, makaki in kljunorožci. Življenje je najbogatejše v osrednjih in zahodnih predelih na seve-

ru parka, ki meji na rezervat Mae Nam. V gorah blizu mjanmarske meje je prebivališče sumatranskega nosoroga, ki je ena od najplašnejših in najredkejših azijskih živali. Živi le še v Maleziji in Indoneziji. Pred kratkim so v parku opazili manjšo populacijo tripijev, ptic, ki jih poznajo v severnem Vietnamu, Laosu in na južnem Kitajskem (4).

Prej ali slej odmre vsako pragozdno drevo, vendar se tropski deževni gozdovi zadnjih nekaj desetletij srečujejo z mnogo večjo nevarnostjo, z uničevalnim delovanjem človeka. Izsekavanje in druge oblike uničevanja pragozdov ne prizadenejo samo tropskih ekosistemov, ampak imajo velik vpliv tudi na življenjske razmere na celem planetu. Zaradi izsekavanja obsežnih površin tropskih deževnih gozdov prihaja do močne erozije prsti in velikih poplav. Ob sežiganju pragozdov pa se v ozračje sproščajo velike količine CO₂, ki povečuje učinek tople grede in s tem pospešuje ogrevanje Zemlje.

Do začetka 19. stoletja je vsako leto izumrla povprečno po ena živalska vrsta, približno pred 100 leti pa se je izumiranje strahotno pospešilo. Leta 2000 naj bi zaradi človekovih dejavnosti vsako uro izumrle 3 do 4 živalske ali rastlinske vrste. Te grozeče nevarnosti se človeštvo že dobro zaveda, zato poskuša z raznimi varovalnimi ukrepi zavarovati ogrožene vrste in njihova naravna okolja (2).

»Kaj je človek brez zveri? Če vse zveri odidejo, človek umre zaradi osamljenosti duha. Karkoli se zgodi zveri, se zgodi človeku. Vse je povezano.« Ameriški indijanski poglavar Seattle, 1854 (4).

1. Collins, S., Whitmore 1991: *The Conservation Atlas of Tropical Forests: Asia and the Pacific*. London.
2. Družinska enciklopedija Narava. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1996.
3. Ferfila, B. 1996: *V 80 dneh okoli sveta*. Radovljica.
4. Gray, Piprell, Graham 1994: *National Parks of Thailand*. Bangkok.
5. Oxfordova enciklopedija Žive narave. DZS. Ljubljana, 1995.
6. Veliki atlas živali. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1989.